

**ŠVEC OVÁ, ADRIANA. FORMÁLNO-PRÁVNA STRÁNKA
ZRIADENIA ÚKONOV POSLEDNÉHO PORIADKU NA
SLOVENSKU DO ROKU 1950. BRATISLAVA : VEDA,
VYDAVATELSTVO SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED, 2010.
230 s. ISBN 978-80-224-1140-0.
(RECENZIA)**

JUDR. JOZEF HORŇÁČEK, PHD.
TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA
KATEDRA DEJÍN PRÁVA

Úvod

V recenzovanom diele právna historička Adriana Švecová pôsobiaca na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave komplexne analyzuje formálnoprávne náležitosti úkonov *mortis causa* v časovom období od začiatku 18. storočia až do roku 1950, a to tak z hľadiska normatívneho, ako aj aplikáčno-právneho. Autorka si stanovila cieľ zodpovedať otázky, akou formou, akým spôsobom vznikali a aké formálno-právne východisko nadobúdali úkony *mortis causa* v ňou sledovanom období, konkrétne či utváranie ich formálnych náležitostí postúpilo od stredoveku voľne používaných foriem a formalít k zreteľnej formálnosti úkonov. Svoj výklad nadviazala na náčrt nezjednotenej a nestálej novovekej právnej praxe až do prijatia prvého zákona o formálnej štruktúre šľachtických závetov.

Úkon *mortis causa*

Autorka v úvodnej kapitole definovala jednotlivé druhy úkonov *mortis causa* ako *conditio sine qua non* pre pochopenie rozdielu používaných pojmov a ich významového dosahu na korektné použitie ďalej v práci. Ustálila význam všeobecného pojmu úkon posledného poriadku ako pojmu širšieho ako závet, keďže podeň možno subsumovať okrem závetu aj ďalšie druhy úkonov ako dedičská zmluva, darovanie pre prípad smrti, kodicil. Autorka sa v práci sústreďuje predovšetkým na právnu úpravu zriaďovania závetov ako v praxi najčastejšie realizovaného **úkonu *mortis causa***.

V druhej kapitole sa autorka, ako sama uvádza, v *reštriktívnom formáte iniciálneho diela* sústredila na štúdium právnych noriem novovekého zákonodarstva 18. a prvej polovice 19. storočia určujúcich formálno-právne náležitosti úkonov *mortis causa*, pričom sledovala právno-aplikačné problémy spojené s elementárnou a čiastkovou zákonnou úpravou obsiahnutou v zá-

konnom článku XXVII/1715 a stále rozhodujúcou úpravou obyčajového práva. Poukázala na jeden z dôsledkov pretrvávajúceho právneho partikularizmu aj po prijatí uvedeného zákonného článku, ktorého reglementácia sa považovala za kogentnú pri zriaďovaní šľachtických súkromných závetov, naopak, pri zriaďovaní týchto úkonov nepriviligovanými stavmi pôsobila len dispozitívne. Výsledkom výkladu druhej kapitoly je zhrnutie, že reglementácia v zákonnom článku XXVII/1715 umožnila ustáliť formálnu stránku úkonov *mortis causa*, nestanovovala oproti právnej obyčaji nové formálne požiadavky a jednotlivé stavy sa tak v praxi naďalej pridržali pôvodných obyčají.

V tretej kapitole autorka poukázala na výhody a úskalia implantácie cudzieho právneho režimu (hoci aj prepracovanejšieho) do prostredia dlhodobo utváraného na iných právnych východiskách, t.j. naoktrojovanej rakúskej právnej úpravy v rokoch 1852 – 1861 a jej odmietnutie Judexkuriálnou konferenciou. Následne skúmala dôsledky Dočasných súdnych pravidiel na dedičsko-právnu úpravu vo vzťahu k formálnym náležitostiam úkonov *mortis causa*, pričom vhodne upozornila, že Dočasné súdne pravidlá po prvýkrát všeobecne normovali obmedzenie testovacej voľnosti v prospech neopomenuteľných dedičov a, *inter alia*, rozšírili osobnú pôsobnosť zákonného článku XXVII/1715 aj na nepriviligované stavy.

Štvrtá, najrozsiahlejšia kapitola pojednáva o formálnych náležitostiach právnych úkonov *mortis causa* stanovených zákonným článkom XVI/1876, ktorý platil v slovenskej časti Československej republiky až do prijatia zákona č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník.

Oceňujem predovšetkým pedantnú prácu s príslušnou judikatúrou Kráľovskej kúrie z obdobia dualizmu, Najvyššieho súdu ČSR a Najvyššieho súdu vojnovnej Slovenskej republiky, ktorá vyčerpávajúci výklad obsiahnutý v tejto kapitole ďalej prehľbuje. Autorka tak podáva komplexný historicko-právny výklad s komentárom k úprave a realizácii zákonného článku XVI/1876 a príslušného vykonávacieho predpisu – nariadenia Ministerstva spravodlivosti č. 27564/1887. Zákonný článok XVI/1876 mal pri zriaďovaní úkonov *mortis causa* postavenie *lex generalis*. Pri zriaďovaní verejných foriem závetov sa prednostne použila úprava obsiahnutá v zákonnom článku XXXV/1874 v postavení *lex specialis*. Všeobecná zákonná úprava umožňovala zriadiť súkromný závet v ústnej (ako dočasný právny úkon) alebo písomnej forme a povoľovala ich vzájomnú konvalidáciu, tiež aprobovala privilegovanú formu závetu (ako dočasného právneho úkonu), dedičské zmluvy, darovania pre prípad smrti či spoločné závety, teda úkony *mortis causa*, ktoré v súčasnosti platný Občiansky zákonník už nereglementuje. V kontexte dnešnej dynamickej normotvorby sa prinajmenšom ako zaujímavou javí poznámka autorky o kvalite úpravy ustanovenej zákonným článkom XXXV/1874, o čom svedčí jej trvale platný a neno velizovaný obsah v rokoch 1876 až 1950.

Monografia ponúka z pohľadu právneho historika zaujímavú diachrónnu komparáciu formálno-právnych náležitostí úkonov *mortis causa*. Je v prospech ucelenosti výkladu, že skúmanú problematiku nevníma oddelene, ale poukazuje na relevantné politické, spoločenské, ekonomické a iné súvislosti celospoločenského vývoja s právnym, čo dokladá aj bohatý poznámkový aparát slúžiaci na prehĺbenie orientácie čitateľa v problematike, komparáciu so závermi iných autorov zaoberajúcich sa výskumom závetnej praxe a tiež na podporu tvrdení v texte konkrétnymi príkladmi z autorkinho výskumu fondu magistrátu slobodného kráľovského mesta Trnava a v ňom uložených závetov v rokoch 1700 – 1870.

Skúmaná problematika sa javí ako aktuálna aj z pohľadu prebiehajúceho procesu rekodifikácie nášho súkromného práva. Pre budúcnosť by však v tejto súvislosti bolo užitočné spracovať komparatívnou metódou aj úpravu zriaďovania úkonov *mortis causa* normovanú v zákone č. 141/1950 Zb., ale najmä v súčasnosti platnom Občianskom zákonníku a tak nastoliť potrebu opätovného prehodnotenia odklonu od dlhodobo utváraných právnych tradícií v tejto oblasti.

Záver

Recenzované dielo vyniká v dvoch dimenziách – dopĺňa a prehĺbuje historický výskum závetnej praxe o nový historicko-právny rozmer a zároveň rozširujúco prepojuje staršie právo s novším, neprehliadajúc pritom ani vyššie načrtnutú parciálnu diskontinuitu historicko-právneho vývoja v roku 1950. Autorka v diele využila množstvo dobovej literatúry, judikatúry a archívnych prameňov a v úvode postulovaný zámer práce naplnila. Dielo možno pre jeho prepracovanosť hodnotiť vysoko pozitívne a ako také je bezpochyby prínosom pre rozvoj výskumu praxe zriaďovania úkonov *mortis causa*.